

листопаді, арештовано іще трьох єпископів (усього вже 14) та біля 100 священиків, і в той же час декларується «свобода» релігії і «розвиток» Церкви.

Прот. Демид Бурко

Опубліковано:
«Рідна Церква». – Мюнхен, 1955. – Ч. 20, листопад–грудень. – С. 2–4;
Матирологія Українських Церков: В 4-х т. – Т. I. Українська
Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав
України. – Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоскіп»
ім. В. Симоненка, 1987. – С. 151–155.

Примітки:

[1] Тут наведено уривок із книги митрополита Василя Липківського. Див. докл.: *Митрополит Василь Липківський. Історія Української Православної Церкви. Розділ УІІ: Відродження Української Церкви.* – Вінніпег: Вид. накладом фундації Івана Грищука, 1961. – 181 с.

[2] Митрополит Василь Липківський був усунутий від митрополичого служіння під час ІІ Всеукраїнського Православного Церковного Собору УАПЦ, який відбувся в храмі Св. Софії 17–30 жовтня 1927 р. Рішення про звільнення було прийняте під тиском органів ДПУ.

[3] Другий «екстренний» Собор УПЦ відбувся не 22 грудня, а 9–12 грудня 1930 р. Повідомлення про нього опубліковано в книзі: *Митрополит Василь Липківський. Листи (1933–1937).* – Торонто: Вид. Укр. Православного Братства ім. Митрополита Василя Липківського, З.Д.А., 1980. – С. 4.

№ 87

Проект резолюцій «надзвичайного» церковного собору про ліквідацію УАПЦ 28–29 січня 1930 р.

ПРОЕКТ РЕЗОЛЮЦІЙ
НАДЗВИЧАЙНОГО ЦЕРКОВНОГО СОБОРУ (СІЧЕНЬ 1930 р.)
ПРО ЛІКВІДАЦІЮ УАПЦ, АВТОРСТВА ДПУ

ДПУ, на вимогу якого відбувся ліквідаційний Собор УАПЦ в січні 1930 року, підготувало усе, включно з проектом резолюцій; що їх мали прийняти делегати. Агент ДПУ Карін, який відіграв зловісну роль в усуненні митрополита Василя Липківського на ІІ Всеукраїнському Православному Церковному Соборі 1927 року, передав наперед опрацьований проект секретареві ВПЦРади єпископові Маркові Грушевському. Текст проекту резолюцій зберіг-

ся завдяки тому, що копію було нелегально переслано уповноваженому УАПЦ в Західній Європі Євгену Бачинському.

Заслухавши доповідь Голови Президії ВПЦР прот. о. Л. Юнакова про працю Президії ВПЦР і стан УАПЦ, Надзвичайний Собор мусить признати, що УАПЦ, як це остаточно тепер з'ясувалось, на протязі свого 10-ти річного існування, була явно виявленою антирадянською контрреволюційною організацією. Не можна відкинути того, що в її складі були й досі є люди, які йшли до церкви лише для задоволення своїх релігійних потреб. Але ця суто церковна маса, сама не знаючи того, жила й діяла за проводом і вказівками тих осіб, для котрих УАПЦ була не ціллю, а засобом для здійснення своїх контрреволюційних намірів. Слабі намагання всієї віруючої, хоч і незначної частини членів Церкви звільнитись від позацерковних цілей і впливів, як ми бачимо з доповіді, не мали позитивних наслідків. І чим далі, тим УАПЦ все більш і більш ухилилась в бік нецерковности. Надзвичайний Собор іменно такий стан УАПЦ мусить твердо і ясно констатувати.

Радвлада декретом «Відокремлення Церкви від держави» [1] дала законну можливість українській віруючій людності віродити свою рідну, українську автокефальну, соборноправну, Православну Церкву, ту Церкву, що близько 300 років була в неволі казенної царславної Церкви [2]. Але, звільнившись від політично-монархічного гніту, УАПЦ не судилось самій стати дійсною Христовою Церквою, вільною й далекою від своєрідного національно-шовіністичного політиканства. Це є факт. Бо і віродилась УАПЦ в часи політичної боротьби і віроджували її, а потім і до керівництва нею стали ті люди, які потерпіли поразку на відкритому політичному фронті й пішовши в Церкву, мали намір використати її і дійсно використовували, як знаряддя для дальшої боротьби проти радвледи, а значить і проти справедливості соціальної революції.

Природньо, що керуючі органи УАПЦ від ВПЦР до ПЦР [3] виявляли себе, як в цілому, так і окремі члени, явно не церковними, а національно-політичними антирадянського контрреволюційного характеру акціями. Те ж саме можна сказати й про священнодіячів всіх ступнів, починаючи з митрополита Липківського; з церковного амвону проповідувались націоналістично-політичні ідеї, що різко розходились з ідеологією Церкви, а з боку ставлення до радвледи були контрреволюційними, антидержавницькими.

Отже, все це довело до того, що УАПЦ стала синонімом контрреволюції на Україні, бо для значної частини керівників Церкви церковність була тільки зовнішньою формою, що прикривала націоналістично-політичний зміст. В такому стані цілком послідовно дійшли до того, що автокефалія стала символом національно-політичної петлюрівської самостійности, українізація використовувалась як засіб до розпалювання національної ворожнечі, а соборно-

правність обернулась в демагогічний засіб політичного впливу до здійснення зазначеної мети.

Тому то Надзвичайний Собор УАПЦ з глибоким жалем і з усією щирістю констатує, що V Розділ канонів УАПЦ значною кількістю керівників Церкви систематично порушувався [4]. Це стверджується цілим рядом фактів з історії минулого УАПЦ, а саме: перевірка персонального складу священнодіячів УАПЦ в своїх рядах виявила значну кількість людей, що раніше брали активну участь у військових петлюрівських загонах, були старшинами, отаманами, або просто скомпромітовані в минулому. Всі вони шукали в Церкві одного — використати Церкву в контрреволюційних, а дехто і в своїх особистих нецерковних цілях.

Низка випадків притягнення діячів УАПЦ до відповідальності державним урядом за контрреволюційні вчинки також переконують в цьому Надзвичайний Собор. До такого висновку приводить ще й те, що серед членів нашої Церкви були й є люди нерелігійні, антирадянські, наміри яких не викликають ніякого сумніву. І всі такі люди в більшості були церковним активом, тому і керуючі органи Церкви: ВПЦР, ОЦР, РЦР, ПЦР, — як про це свідчить вереснева нарада 1926 р., — стали виразниками націоналістично-політичних антирадянських настроїв і нецерковних дій.

Собор з жалем констатує, що митрополит В. Липківський, єпископи: О. Ярещенко, С. Орлик, Ю. Жевченко, М. Пивоварів, К. Кротевич, всеукраїнський благовісник В. Чехівський і інші стояли на шляху націоналістично-політичних контрреволюційних, антирадянських дій через Церкву.

Не можна замовчувати про те, що громадянство республіки в зв'язку з викриттям органами влади контрреволюційної організації «СВУ», яка використовувала в своїх політичних цілях УАПЦ, вважає нашу Церкву за контрреволюційну організацію.

Отже, зважаючи на все, Надзвичайний Собор визнає, що УАПЦ з причин вищенаведених була контрреволюційною, національно-політичною організацією, складовою частиною «Спілки Визволення України». Тому Надзвичайний Собор категорично засуджує всіх тих, хто спричинився до перетворення Церкви на контрреволюційну, антирадянську організацію, визнає даліше існування УАПЦ недоцільним і вважає її ліквідованою. Цим самим Собор припиняє діяльність керуючих органів: ВПЦР, ОЦР, РЦР.

Єпископи УАПЦ припиняють своє духовне керівництво округовими Церквами й залишаються парафіяльними священнодіячами наряду з священниками, що діють в зареєстрованих парафіях, які залишаються необ'єднаними в будь-яку церковну організацію.

Опубліковано:

Вісник. – Мюнхен, 1960. – Ч. 2, січень; Мартирологія Українських Церков:

В 4-х т. – Т. І. Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. – Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоскіп» ім. В. Симоненка, 1987. – С. 159–161.

Примітки:

[1] «Декрет про свободу совісті, церковних та релігійних товариствах» від 23 січня /2 лютого 1918 р., за підписами Голови Ради Народних Комісарів Володимира Леніна, комісарів М. Подвойського, О. Шліхтера, В. Менжинського О. Шляпнікова, В. Бонч-Бруєвича став чинним в РСФРР від дня публікації 3 лютого 1918 р. Головними тезами цього закону були наступні: 1) Церква відкремлюється від держави; 2) в межах республіки забороняється видавати будь-які закони, які обмежують свободу совісті; 3) кожний громадянин може сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої; 4) діяльність державних та суспільно-правових установ не супроводжуються ніякими релігійними обрядами або церемоніями; 5) ніхто не може відмовитися від виконання громадянських обов'язків під приводом дотримання релігійних переконань; 6) релігійна присяга або клятва касуються; 7) акти громадянського стану ведуться тільки відділами запису шлюбів і народжень. Школи було відкремлено від Церкви, а викладання будь-якого віровчення в державних навчальних закладах забороняється. Громадяни мають право навчати і навчатися релігії приватним чином. Будь-які релігійні товариства не мають прав юридичної особи. В Україні більшовики, приступивши до створення власної правової бази запозичили законодавчий досвід РРФСР. 22 січня 1919 р. Тимчасовий Робітничо-Селянський уряд України ухвалив Декрет «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви», взявши за основу аналогічний закон РНК РРФСР 1918 р. Принцип відокремлення Церкви від держави був закріплений в Конституції УСРР, затвердженій у березні 1919 р., а 10 листопада 1920 р. НКВС, НКЮ, і НКО УСРР прийняли інструкцію про відокремлення Церкви від держави і школи від Церкви.

[2] Тут маються на увазі події, які пов'язані з змінами в становищі Київської Митрополії, яка була підпорядкована Константинопольському патріархові, після Переяславської Ради 1654 р. і остаточного переходу її до складу Московського патріархату у 1686 р.

[3] ВПЦР — Всеукраїнська Православна Церковна Рада, вищий адміністративний орган по керуванню діяльністю УАПЦ між Соборами. ПЦР — Православні Церковні Ради всіх рівнів, тобто округові (ОЦР), районні (РЦР), парафіяльні (ПЦР).

[4] У Розділ «Канонів» УАПЦ складається з 4-х пунктів, де сформульовано засади відношення УАПЦ до держави, яке ґрунтується на Декреті про відок-

ремленні церкви від держави. Розділ У Відносини межі церквою і державою // *Перший Всеукраїнський Православний Церковний Собор УАПЦ 14–30 жовтня 1921 року: документи і матеріали / Упоряд.: Г. Михайліченко., Л. Пиллявець., І. Преловська. – К.; Львів: «Жовква», 1999. – С. 379.*

№ 88

Уривок зі спогадів прот. Митрофана Явдася про ліквідацію УАПЦ в газеті «Пролетарская правда» від 6 лютого 1930 р.

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ УАПЦ В РАДЯНСЬКІЙ ПРЕСІ

Протоієрей Митрофан Явдась у своєму коментарі на появу першої частини IV тому «Нарису історії Української Православної Церкви» Івана Владиславського («Церква й життя», ч. 3, травень–червень 1962 р.) цитує уривок статті з харківської «Пролетарської правди» про ліквідацію УАПЦ на надзвичайному Соборі в січні 1930 року.

Надзвичайний собор УАПЦ визнає, що українська автокефальна православна церква з вищезазначених причин була національно-політичною, контрреволюційною організацією — складовою частиною «Спілки визволення України». Тому надзвичайний собор, категорично засуджуючи всіх тих, хто спричинився до перетворення церкви на контрреволюційну, антирадянську організацію, визнає далі існування УАПЦ за недоцільне й вважає її за ліквідовану. Цим самим припиняють діяльність провідні органи УАПЦ. Митрополит припиняє своє духовне керівництво УАПЦ, а єпископи УАПЦ припиняють, своє духовне керівництво окрешніми церквами й лишаються парафіяльними священнодіячами, поряд із священниками, зареєстрованими по парафіях, що залишаються необ'єднаними в будь-яку церковну організацію.

Опубліковано:

Пролетарська правда. – Харків, 1930, 6 лютого.

Друкується за: Мартирологія Українських Церков: В 4-х т. Т. I. Українська Православна Церква. Документи, матеріали, християнський самвидав України. — Балтимор; Торонто: Укр. Вид-во «Смолоскип» ім. В. Симоненка, 1987. – С. 162.